

◇ نشریه علمی زن و فرهنگ

سال دوازدهم، شماره ۴۵، پاییز ۱۳۹۹

صفحات: ۸۷-۹۶

تاریخ وصول: ۱۳۹۹/۰۳/۲۸ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۶/۲۸

نقش زن در استحکام خانواده با الگوگیری از فرهنگ غنی اسلامی

رضا بنی اسدی*

چکیده

هدف از پژوهش حاضر تبیین نقش زن در استحکام بنیان خانواده با الگوگیری از فرهنگ غنی اسلامی است. جامعه مورد بررسی آیات قرآن و جوامع روایی می‌باشد. نمونه پژوهش آیات الهی و روایات مربوط به نقش زنان در امر استحکام خانواده و موضوعات مرتبط با آن است. طرح پژوهش توصیفی تحلیلی است. اطلاعات از طریق اسنادی و کتابخانه‌ای حاصل شده است. تحلیل با استفاده از داده‌های به دست آمده از آیات قرآن و روایات مربوطه از کتب جوامع روایی صورت گرفته است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد در فرهنگ غنی اسلامی راهبردهای بسیار زیاد، بسیار دقیق و بسیار موثر برای ایفای نقش زنان در استحکام خانواده ارائه شده است. برخی از مهم‌ترین این راه-کارها شامل توجه زن به سنخیت همسر در تشکیل خانواده، پرهیز از بیان مطالب اختلاف افکن، دوری از انجام رفتارهای تنش‌زا، تاکید بر اظهار محبت زوجین نسبت به یکدیگر، تاکید بر انجام اعمال محبت‌زا بین زوجین، ترغیب زن به اطاعت همسر، رسیدگی شایسته به امور منزل، ترغیب زن به رعایت حال همسر، تشویق به رفتارهای زناشویی، تغافل زن از خطاهای همسر، و عفو و گذشت زن نسبت به همسر می‌شود. با به کارگیری موارد فوق و هنرنمایی زن حصول استحکام خانواده امری قطعی است.

کلید واژگان: زن، استحکام خانواده، فرهنگ غنی اسلامی

* استادیار گروه معارف اسلامی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران. (نویسنده مسئول، ایمیل: fatemi251@gmail.com)

«تمام حقوق انتشار این اثر متعلق به دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز می‌باشد»

مقدمه

استحکام بنیان خانواده، یکی از مقدمات رشد و شکوفایی اعضای آن و نیل به کمالات ظاهری و باطنی است. در یک محیط مناسب خانوادگی که از استحکام و نشاط کافی برخوردار است زن و شوهر و به تبع آنها فرزندان از زندگی خویش لذت برده و زمینه برای رشد سریع و شکوفایی کامل آنان مهیا می‌شود. در این میان زنان می‌توانند نقش منحصر به فردی را ایفا کنند. زن صالح شریک مرد در مال و قسیم او در تدبیر منزل است و در غیاب مرد نیز حکم نایب او را دارد (طوسی، ۱۴۱۳: ۱۷۵-۱۷۶). خداند متعال در قرآن کریم زن را مایع آرامش زن معرفی کرده و مبر فرماید: و از نشانه‌های او این است که از جنس خودتان برای تان همسرانی خلق کرد تا در نزد او آرامش یابید (سوره سوم، آیه ۲۱). عبارت «لتسکنوا الیها» در آیه مذکور نشانه آن است که زن به عنوان منشأ آرامش مرد آفریده شده است. (مظاهری، ۱۳۸۶: ۹۷). از این رو زنان با ذکاوت و فهمیده با استفاده از جایگاه بی‌نظیر خویش و با انجام رفتارهای سنجیده و هوشمندانه در پی استحکام خانواده و ایجاد محیطی مناسب برای رشد تعالی خود، همسر و فرزندان هستند؛ در حالی که گاهی مشاهده می‌شود برخی زنان با غفلت از این امر بسیار مهم خانواده را در معرض خطرات جدی قرار می‌دهند. فرهنگ غنی اسلامی که برگرفته از آیات الهی و روایات معصومین (ع) است با ارائه راه کارهای اساسی در این جهت به یاری زن برای انجام این امر بسیار مهم پرداخته است. در این زمینه اگر چه کتاب یا مقاله مستقلی مشاهده نشده اما در بسیاری از تالیفات به مواردی از آن راه کارها به صورت پراکنده برخورد می‌کنیم. اطاعت زن از همسر، تمکین در مسائل زناشویی، عدم خروج زن از منزل بدون اجازه همسر، پرهیز زن از تندخویی و بدزبانی نسبت به همسر، خدمت در منزل، احترام زن به همسر، عدم آراستگی برای دیگران، و عدم تصرف زن در اموال همسر بدون اجازه او از عواملی است که موجب استحکام پایه‌های خانواده شمرده شده است. (انصاریان، ۱۳۸۳: ۶۸۳-۶۹۰). هر چند به نظر می‌رسد صرف تمکین در مسائل زناشویی نمی‌تواند موجب استحکام خانواده باشد بلکه به مقدمات دیگری نیز در همین رابطه مانند محبت طرفینی نیاز است که درباره آن در ادامه مقاله سخن خواهیم گفت.

پشتیبانی کامل زن از همسر نیز از ویژگی‌های زنان صالح شمرده شده است. این ویژگی از سه راه قابل تشخیص دانسته شده: اول آن که اگر عده ای از همسر بدگویی کنند او با قاطعیت از همسر دفاع کند. دوم آن که اگر همسر مبتلا به فقر و سختی شد رفتار و کردارش با همسر مانند وقت گشایش باشد بلکه هنگام سختی و فقر رفتار بهتری از خود نشان دهد و سوم آن که اگر کوتاهی و خطایی از همسر مشاهده کرد به هیچ عنوان آن را با کسی مطرح نکند (مظاهری، بی تا: ۴۶-۴۷). این ویژگی به طور حتم موجب استحکام خانواده می‌شود اما به نظر می‌رسد راه‌های دیگری نیز برای اثبات آن وجود داشته باشد. یکی از آن راه‌ها همراهی کامل زن با همسر در طول زندگی است؛ به این معنا که در انتخاب مسائلی هم چون شغل، محل زندگی و معاشرین نزدیک و صمیمی با او همکاری کامل داشته باشد. بهترین زنان زنانی هستند که در عقل، دیانت، عفت، فطنت، حیاء، رقت، تودد، کوتاه‌زبانی، اطاعت شوهر و بذل نفس در خدمت او تجلی

پیدا کنند و با مدارا کردن و خوشخوئی سبب مؤانست و تسلی غم‌های همسر گردند. (طوسی، ۱۴۱۳: ۱۷۶) از میان صفات نیکوی مذکور برای زن، دو صفت موجب مؤانست شمرده شده؛ یکی رفتار همراه با مدارا و دیگری خوشخویی؛ بر خود توأم با مدارا از سوی زن موجب عبور از بحران‌های به وجود آمده می‌شود و خوشخویی باعث پیش‌گیری از به وجود آمدن بحران‌ها می‌شود. اهمیت و ضرورت پژوهش در این موضوع از آن جهت است که بدون ایفای نقش زن در جهت استحکام خانواده، آن چه از تشکیل خانواده مد نظر بوده محقق نمی‌شود و گاهی نه تنها اثرات مطلوب از خود ظاهر نمی‌کند بلکه اثرات بسیار زیان‌بخش و گاهی حتی غیر قابل جبران بر جای می‌گذارد. هدف پژوهش حاضر توجه دادن به زنان نسبت به جایگاه ممتاز خویش در راه استحکام و نشاط خانواده و تبیین راه کارهای ارائه شده در فرهنگ غنی اسلامی برای ایشان در قبال همسران خویش بوده تا گامی هر چند کوتاه در راه تحکیم بنیان خانواده بردارد. بر اساس مطالب فوق هدف از تحقیق حاضر بررسی نقش زن در استحکام خانواده با الگوگیری از فرهنگ غنی اسلامی می‌باشد.

روش

طرح پژوهش، جامعه آماری و روش نمونه‌گیری: طرح این پژوهش به روش توصیفی تحلیلی است که در آن جامعه پژوهش آیات قرآن و روایات معصومین ع می‌باشد؛ و نمونه مورد بررسی آیات و روایات مرتبط با نقش زن در راستای استحکام زندگی خانوادگی، نشاط و پویایی آن است.

روش اجرا

در این پژوهش اطلاعات و مواد خام از طریق جستجوی اسناد و مراجعه کتابخانه‌ای به دست آمده و سپس با تحلیل، ترکیب، بحث و جمع‌بندی، نتیجه‌گیری صورت گرفته است.

یافته‌ها

جستجو در منابع اصیل اسلامی به خوبی نشان می‌دهد در فرهنگ غنی اسلامی راه کارهای فراوان و بسیار موثری برای ایفای نقش زن به عنوان محور خانواده برای استحکام آن ارائه شده است که اینک به توضیح آن‌ها پرداخته می‌شود:

- توجه زن به سنخیت همسر در تشکیل خانواده

سنخیت در بین اجزای هر مجموعه‌ای موجب استحکام و قوت آن مجموعه می‌شود. در تشکیل خانواده نیز مرد و زنی که می‌خواهند اساس یک خانواده را بنیان گذارند به هر میزان که به یکدیگر شبیه‌تر باشند به همان میزان انسجام و موفقیت خانواده را بالا می‌برند. از این رو در اسلام نسبت به سنخیت بین زوجین مسلمان سفارش اکید شده است. در آموزه‌های دینی از این سنخیت تعبیر به «کفو» می‌شود. در حدیثی از

پیامبر اکرم (ص) نقل است که فرمودند: کفوها را به نکاح هم در آورید و در میان کفوها ازدواج کنید (کلینی، ۱۴۰۷: ۳۳۲). این سنخیت‌ها در ابعاد مختلف قابل تصور است که البته بعضی مهم‌تر از بعضی دیگر است. مهم‌ترین این سنخیت‌ها در اصول عقائد است چنان که پیامبر اکرم (ص) در امر ازدواج، مومن را برای مومن، و مسلم را برای مسلم کفو دانسته‌اند (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۵: ۳۴). طهارت افراد نیز از سنخیت‌های بسیار مهم است. خداوند در این باره می‌فرماید: زنان پاکیزه برای مردان پاکیزه و مردان پاکیزه برای زنان پاکیزه هستند (سوره نور، آیه ۲۶). از این رو در برخی روایات از ازدواج با افرادی نظیر شراب‌خوار نهی شده است (طوسی، ۱۴۰۷، ج ۷: ۳۹۸) که در صورت عدم رعایت ممکن است به نتایج بسیار تلخی منجر شود.

هر قدر این سنخیت‌ها بیشتر باشند استحکام خانواده بیشتر است زیرا درک متقابل بهتری نسبت به هم و اعمال یکدیگر پیدا می‌کنند و همین موجب عدم ایجاد تنش و بحران در خانواده می‌شود. در چنین خانواده‌ای اختلاف شدید به ندرت رخ می‌دهد اما بدون رعایت حد قابل قبولی از این سنخیت‌ها خانواده به طور دائم در معرض تهدید اختلاف شدید و از هم پاشیدگی است هر چند که ممکن است هم مرد و هم زن در مرتبه خود بسیار خوب باشند. بنابر این اولین توصیه اکید در فرهنگ اسلامی برای داشتن یک خانواده مستحکم رعایت حد اکثری سنخیت بین مرد و زن است. در بعضی روایات دیگر آمده شخصی به امام رضا (ع) نامه نوشت که فردی از نزدیکان به خواستگاری دختر من آمده در حالی که بد اخلاق است و امام (ع) در جواب فرمودند که دخترت را به عقد او در نیاور (ابن بابویه، ۱۴۱۳، ج ۳: ۴۰۹). این روایت نیز به سنخیت در اخلاق خوش، نظر دارد.

- پوهیز از بیان مطالب اختلاف افکن

اختلاف بین انسان‌ها امری طبیعی است آن چه مهم است این است که این اختلافات بی جهت شعله ور نگردد. تا جایی که ممکن است هر یک از زوجین باید از اظهار مطالبی که طرف مقابل را به خشم در می‌آورد خودداری کند. البته نقش زن در این جا پررنگ‌تر به نظر می‌رسد. بسیار محتمل است که مرد در اثر مشکلات خارج از منزل با اعصابی آشفته و روانی متلاطم وارد منزل شود که زن باید با درک شرایط او و با بهره‌گیری از لطائف زنانه به او آرامش ببخشد. همان رفتار زیرکانه‌ای که حضرت زهرا (س) نسبت به امام علی (ع) داشتند و باعث شد آن بزرگوار درباره حضرت زهرا (س) بفرماید: من به فاطمه نگاه می‌کردم پس غم و اندوه از دلم زدوده می‌شد (اربلی، ۱۳۸۱، ج ۱: ۳۶۳). پس زن باید مرهم زخم همسر خویش باشد نه این که با گفتن سخنی ناشایست خشم او را شعله ور کند و او را به هیجان در آورد. در روایات آمده هر گاه زنی به همسر خود بگوید از تو هیچ خیری ندیدم ثواب عملش از بین می‌رود (ابن بابویه، ۱۴۱۳، ج ۳: ۴۴۰).

جدا از جنس مطالب که ممکن است حساسیت همسر را در پی داشته باشد نوع برخورد زبانی نیز حائز

اهمیت است به عنوان مثال در آموزه‌های دینی جدل مذمت شده است؛ و در برخی روایات با منزلت‌ترین افراد کسی شمرده شده که جدل را رها کند حتی اگر محق باشد (کراجکی، ۱۴۱۰، ج ۱: ۳۰۰). این عمل زشت در صورت تکرار محبت را زائل می‌کند (لیثی واسطی، ۱۳۷۶: ۵۳۱).

- دوری از انجام رفتارهای تنش‌زا

گاهی زبانه کشیدن اختلافات نه به خاطر بیان که به خاطر بعضی اعمال ناشایست زن است. زنان باید از رفتارهای نامناسب خودداری کنند. در روایات برخی اعمال تنش‌زا توسط زن مذمت شده است. به عنوان مثال از نگاه غضب‌آلود به همسر، جزّ و بحث کردن با همسر، به زحمت انداختن فوق طاقتم همسر، شکایت از همسر به دیگران، و خروج از منزل بدون اجازه همسر نهی شده است (نوری، ۱۴۰۸، ج ۱۴: ۲۴۰-۲۴۲). از دیگر رفتارهای مشکل‌آفرین در استحکام و صمیمیت زندگی اجتناب از هرگونه ارتباط و خودنمایی زن در برابر نامحرم است. به عنوان مثال زنان از خوشبو کردن هنگام خروج از منزل نهی شده‌اند (ابن بابویه، ۱۳۶۲، ج ۲: ۵۸۷). هم‌چنین در روایات زن مومنه به زنی اطلاق شده که در برابر نامحرم روسری از سر بردارد و مچ دست خود را آشکار نکند و برعکس درباره هر زنی که چنین کند گفته شده دین خود را فاسد کرده و مورد خشم الهی قرار داده است (نوری، ۱۴۰۸، ج ۱۴: ۲۴۴) و یا مصافحه و دست دادن زن با نامحرم جایز شمرده نشده است مگر این که از روی لباس باشد (ابن بابویه، ۱۳۶۲، ج ۲: ۵۸۸).

- تاکید بر اظهار محبت زوجین نسبت به یک دیگر

خداوند انسان‌ها را به طور ذاتی طوری خلق کرده که دوست دارند محبوب واقع شوند از این رو امام سجاد (ع) در دعا پس از زیارت شریف امین‌الله یکی از درخواست‌هایش از پروردگار عالم این است که خدایا مرا محبوب در آسمان‌ها و زمین قرار ده. (ابن قولویه، ۱۳۵۶: ۴۰). حال اگر این نیاز انسان توسط نزدیک‌ترین افراد به انسان یعنی همسر برآورده شود شیرینی آن دوچندان خواهد بود. در روایات توصیه شده محب‌علاقه خود را به محبوب اطلاع دهد زیرا این کار موجب استحکام مودت می‌شود (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰: ۳۰۵) و در این امر همسر از همه اولی است. البته در این رابطه بین زن و مرد تفاوتی وجود دارد و آن این که نیاز زن برای شنیدن محبت شوهر بسیار بیشتر از مرد است. در روایات آمده کلام مرد نسبت به همسر که «دوستت دارم» هرگز از قلب او خارج نمی‌شود (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۵: ۵۶۹).

- تاکید بر انجام اعمال محبت‌زا بین زوجین

اظهار محبت زبانی اگر چه لازم است اما کافی نیست بلکه باید این محبت در عمل هم اثبات شود. در آموزه‌های دینی به طرق فراوان به این منظور اشاره شده است. یکی از این راه‌ها سخن گفتن به نرمی و آرامی است زیرا نفس نرم صحبت کردن حتی بدون اظهار محبت ایجاد محبت می‌کند (ابن شعبه حرانی، ۱۴۰۴: ۹۱). هم‌چنین با روی گشاده برخورد کردن ایجاد محبت می‌کند (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰: ۳۹۶).

دینداری، تواضع، و بذل و بخشش نیز از طرق ایجاد محبت شمرده شده (ابن شعبه حرانی، ۱۴۰۴: ۳۱۶) که با به کارگیری آن‌ها توسط زن میزان محبت بین زوجین افزایش پیدا می‌کند. از دیگر عوامل محبت‌زا خیرخواهی است (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰: ۴۰).

یکی از موثرترین راه‌های ایجاد محبت هدیه دادن است (لیثی واسطی، ۱۳۷۶: ۳۹). از این رو مردان و زنان عاقل به کوچک‌ترین بهانه‌ای به یکدیگر هدیه می‌دهند. از بهترین اوقات برای هدیه دادن سالروز تولد، سالگرد ازدواج و روزهای منسوب به مرد و زن است. هم‌چنین مصاحبت و همنشینی نیکو موجب ازدیاد محبت شمرده شده است (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰: ۳۴۳). از جمله موارد ایجاد محبت سلام کردن ذکر شده است. (لیثی واسطی، ۱۳۷۶: ۳۱۸) و چه نیکو است که زن‌ها در این امر بر همسران خویش سبقت گیرند. طول مصاحبت و همنشینی نیز از عوامل ازدیاد محبت ذکر شده است (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰: ۵۳۵). زن باید برای مجالست با همسر وقت بگذارد اما متأسفانه پیشرفت‌های تکنولوژی و فن‌آوری در حوزه ارتباطات جمعی، بسیاری از خانواده‌ها را در این امر مهم به چالش کشیده و مجالست آن‌ها را کاهش داده است و ممکن است در صورت عدم مدیریت، منجر به دوری زوجین نسبت به یکدیگر شود هر چند که در ظاهر در کنار هم زندگی کنند. در آموزه‌های دینی حسن ظن نیز یکی دیگر از عوامل محبت‌زا شمرده شده (لیثی واسطی، ۱۳۷۶: ۴۶۲) که برای استحکام روابط بین زوجین امری بسیار مهم است. بی‌رغبتی نسبت به دارای‌های دیگران از جمله همسر نیز از عوامل ایجاد محبت شمرده شده است (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰: ۳۱۸) حسن خلق نیز از اسباب محبت بیان شده است (لیثی واسطی، ۱۳۷۶: ۲۲۸). از دیگر موارد ایجاد محبت احسان و نیکوکاری است (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰: ۳۹۵). یکی از رفتارهای محبت‌زا که در روایات به آن اشاره شده و زن‌ها می‌توانند از آن استفاده کنند سکوت است. (ابن شعبه حرانی، ۱۴۰۴: ۴۴۲) سکوت و کم‌حرفی زن در منزل موجب وقار او و نیز شوق همسر برای شنیدن سخن او می‌شود البته این به معنای ترک سخن در جایی که باید سخن گفته شود نیست بلکه مراد ترک سخن در موارد اضافی است که بسیاری از افراد این امر مهم را رعایت نمی‌کنند. صداقت نیز از رفتارهایی است که تولید محبت می‌کند (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰: ۸۱۲) و در میان عوامل ایجاد محبت یکی از مهم‌ترین آن‌ها است که بدون آن از سایر عوامل، انتظار موفقیت چندانی نمی‌رود.

- ترغیب زن به اطاعت همسر

یکی از مهم‌ترین عناصر استحکام خانواده اطاعت‌پذیری بانو نسبت به همسر است. تردیدی نیست که هر قدر این طاعت‌پذیری بیشتر باشد استحکام خانواده بیشتر می‌شود زیرا از طرفی خانواده با تصمیمات متشتت و ناهماهنگ روبرو نمی‌شود که این ناهماهنگی خود آثار بسیار سوئی دارد و از طرف دیگر این عمل باعث می‌شود مرد نیز تا جایی که ممکن است نظرات منطقی را مد نظر قرار دهد. در آموزه‌های دینی این اطاعت‌پذیری بسیار لازم شمرده شده تا جایی که پیامبر اکرم (ص) فرمود اگر قرار بود به کسی

بگویم به غیر خدا سجده کن به زن می‌گفتم که به شوهرت سجده کن (ابن بابویه، ۱۴۱۳، ج ۳: ۴۳۹) و یا در حدیثی امام صادق (ع) زنی که شوهر را تکریم می‌کند و آزار نمی‌دهد و در تمام احوال تابع شوهر است را سعید و خوشبخت معرفی کرده و برعکس زنی که شوهر را آزار می‌دهد و او را غمگین می‌کند ملعون معرفی کرده است (کراجکی، ۱۴۱۰، ج ۱: ۱۵۰) البته این به آن معنا نیست که مرد هر کاری که دلش به خواهد می‌تواند انجام دهد. بر مرد حرام است به زن امری کند که خلاف امر الهی باشد. او چنین حقی ندارد و اگر چنین کند اطاعت پذیری زن از او نیز حرام است زیرا در روایات آمده اطاعت از هیچ کس در معصیت خدا جایز نیست (هلالی، ۱۴۰۵، ج ۲: ۸۸۴ / ابن بابویه، ۱۳۶۲، ج ۲: ۶۰۸) بلکه منظور این است هر جا اختلاف نظری پیش آمد پس از صلاح‌دید مرد و سنجش مصلحت خانواده سخن او باید فصل‌الختم باشد که به طور قطع موجب استحکام خانواده خواهد شد.

- رسیدگی شایسته به امور منزل

زنان باید با رسیدگی نیکو به امور خانه و خانواده بر تحکیم بنیان خانواده بیفزایند. غیر از حقوق واجب شرعی مانند تمکین که به عهده زنان است (امام خمینی، بی تا، ج ۲: ۳۰۵). مستحب است زنان تا حد ممکن نیازمندی‌های همسر و خانواده را برطرف کنند و با رسیدگی به امور منزل، کانون خانواده را گرم نگه دارند. به عنوان مثال در برخی روایات دستپخت خوب از صفات بهترین زنان دانسته شده است (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۵: ۳۲۵) و در برخی دیگر، طعام نیکو پختن و روشن کردن چراغ‌های منزل از حقوق مرد بر زن شمرده است (طبرسی، ۱۴۱۲: ۲۱۴) و یا دادن شربت آب که زن به مرد می‌دهد برای او از یک سال که روزها روزه بگیرد و شب‌ها به عبادت بپردازد بهتر دانسته شده است (دیلمی، ۱۴۱۲، ج ۱: ۱۷۵). هم چنین در روایات آمده زنی که در منزل همسر وسایل را جابجا کند تا وضعیت بهتری پیدا کند مورد عنایت و نظر الهی واقع می‌شود و کسی را که خداوند نظر کند عذاب نمی‌کند (ابن بابویه، ۱۳۷۶: ۴۱۱). زنان با رعایت اعتدال در مخارج زندگی نیز می‌توانند به استحکام بنیان خانواده کمک کنند این ویژگی از صفات بهترین زنان دانسته شده است (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۵: ۳۲۵).

- توغیب زن به رعایت حال همسر

رعایت حال مرد بر زن لازم است. وظایف مرد نسبت به زن یعنی نفقه مشخص است (امام خمینی، بی تا، ج ۲: ۳۱۵) اما در اموری که بر عهده مرد نیست زن نباید از مرد انتظارات نامناسب داشته باشد؛ و برای استحکام زندگی باید حال وی را رعایت کند از این رو در روایات آمده برای زن جایز نیست که مرد را بیش از توانش به زحمت اندازد. البته همین رعایت، مرد را حریص می‌کند تا نسبت به همسر فهمیده و با معرفت خویش بیشتر تلاش کرده و نیازهای غیر ضرور او را هم تا جایی که ممکن است برآورده سازد. در حالی که عدم این رعایت، در بسیاری از خانواده‌ها موجب اختلاف و کاهش روابط بین زوجین شده است (نوری، ۱۴۰۸، ج ۱۴: ۲۴۲).

- تشویق به رفتارهای زناشویی

ارتباط پیوسته زناشویی تاثیر قطعی در استحکام خانواده دارد. در آموزه‌های دینی بر این عمل تاکید شده و ثواب‌های بسیار زیادی بر آن مترتب دانسته شده است. در برخی روایات وارد شده هر گاه بنده مومن دست همسر خویش را بگیرد خداوند متعال برای او ده حسنه می‌نویسد و از او ده سیئه محو می‌کند (ابن حیون، ۱۳۸۵، ج ۲، ص ۱۹۰). از این گذشته تمکین بر زن واجب شرعی است (امام خمینی، بی تا، ج ۲: ۳۰۵). علاوه بر ارتباط پیوسته زناشویی، حضور مناسب زن نزد همسر نیز از رفتارهای زناشویی مورد تاکید در فرهنگ اسلامی است. برای زنان سفارش شده هنگام حضور نزد همسران خوشبوترین عطرها، بهترین لباس‌ها و بهترین زینت‌ها را به کار برند (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۵: ۵۰۸).

- تغافل زن از خطاهای همسر

یکی از راهکارها در فرهنگ اصیل اسلامی برای ایجاد استحکام در خانواده ترغیب به تغافل و چشم‌پوشی از خطا و اشتباه طرف مقابل است. در روایتی آمده منزلت خویش را با تغافل و ندیدن امور پست بزرگ شمارید (ابن شعبه حرانی، ۱۴۰۴: ۲۲۴). در روایتی نیمی از شخص عاقل، تحمل و نیم دیگرش تغافل شمرده شده است (لیثی واسطی، ۱۳۷۶: ۴۹۹). در روایت دیگری صلاح زندگی مکیالی دانسته شده که دو سوم آن خردمندی و یک سوم آن تغافل است (ابن شعبه حرانی، ۱۴۰۴: ۳۵۹). این عمل زیبای اخلاقی که در روایات از شریف‌ترین اعمال انسان کریم حساب شده (لیثی واسطی، ۱۳۷۶: ۴۶۷) در زائل کردن زمینه‌های اختلاف و در نتیجه شیرینی زندگی نقش تام دارد اما اگر تغافل نباشد زندگی تیره و تاریک می‌شود همان طور که در روایت وارد شده کسی که تغافل نکند و از بسیاری از امور اغماض نکند زندگی اش تلخ می‌شود (تمیمی آمدی، ۱۳۶۶: ۴۵۱).

- عفو و گذشت زن نسبت به همسر

در آموزه‌های دینی قبل از این که موارد اختلافی منجر به ایجاد ناراحتی و بحران شود برای طرفی که خود را محق می‌داند دعوت به عفو و گذشت شده است. در برخی روایات آمده بر شما باد به عفو و بخشش، به درستی که آن جز عزت بر عباد نمی‌افزاید پس عفو کنید تا خدا شما را عزت دهد (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۲: ۱۰۸) و در روایتی دیگر عفو موجب نزول رحمت الهی شمرده شده است. (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰: ۳۰۲). هم چنین در روایات فراوانی عفو از ظالم، وصل به قاطع، و اعطاء به منع کننده مورد توجه قرار گرفته است (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۲: ۱۰۷-۱۰۹)؛ و چه نیکو است که این عفو و گذشت قبل از اظهار عذرخواهی طرف مقابل شکل گیرد و در این میان چنین عفو و بخششی نسبت به همسر که یار و همراه طولانی شخص در زندگی است از اولویت و جمال بیشتری برخوردار است. اعتماد به وعده الهی در عفو و گذشت خداوند متعال نسبت به کسانی که در دنیا از خطای دیگران می‌گذرند (سوره نور، آیه ۲۴) می‌تواند مشوق خوبی برای عفو باشد.

بحث و نتیجه گیری

از مجموع آن چه گزارش شد به خوبی مشخص می‌شود در فرهنگ غنی اسلامی برای ایجاد استحکام و نشاط خانواده، راه کارهای فراوان و زیبایی ارائه شده است که تجلی گاه اخلاق عالی و کرامت انسانی است و زنان عاقل با به کارگیری این راه کارها نقش بی نظیری در این امر ایفا می‌کنند. آموزه اسلامی که در تطابق کامل با عقل و فطرت انسانی است با توجه دادن به سنخیت در ازدواج، پرهیز از بیان مطالب اختلاف افکن، دوری از انجام رفتارهای تنش زا، اظهار محبت زبانی و عملی، تاکید بر انجام اعمال محبت زا بین زوجین، اطاعت زن از همسر، تغافل از خطاهای همسر، رسیدگی نیکو به امور خانواده، رعایت حال همسر همسر توسط زن، ترغیب به رفتارهای زناشویی، دلبستگی به خانواده و ارتباطات سالم و سرانجام عفو و گذشت نسبت به همسر راه‌هایی را در برابر زنان قرار می‌دهد که در صورت رعایت کامل آن‌ها به طور قطعی بر استحکام و نشاط خانواده افزوده می‌گردد.

تعارض منافع: نویسندگان (نویسنده) تصریح می‌نمایند در این پژوهش تعارض منافع وجود ندارد. این پژوهش با هزینه محقق صورت گرفته است.

منابع

- قرآن کریم.
- ابن بابویه، محمد بن علی. (۱۳۶۲ ش). الخصال. ج ۲، محقق / مصحح: علی اکبر غفاری. چاپ اول، قم: ناشر جامعه مدرسین.
- ابن بابویه، محمد بن علی. (۱۳۷۶ ش). الأملی (للصدوق). چاپ ششم، تهران: ناشر کتابچی.
- ابن بابویه، محمد بن علی. (۱۴۱۳ ق). من لا یحضره الفقیه. ج ۳، چاپ دوم، قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
- ابن حیون، نعمان بن محمد مغربی. (۱۳۸۵ ق). دعائم الإسلام. ج ۲، محقق / مصحح: آصف فیضی. چاپ دوم، قم: مؤسسه آل‌البیت علیهم السلام.
- ابن شعبه حرانی، حسن بن علی. (۱۴۰۴ ق). تحف العقول. محقق / مصحح: علی اکبر غفاری. چاپ دوم، قم: ناشر جامعه مدرسین.
- ابن قولویه، جعفر بن محمد. (۱۳۵۶ ق). کامل الزیارات. محقق / مصحح: عبدالحسین امینی. چاپ اول، نجف اشرف: دار المرتضویه.
- اربلی، علی بن عیسی. (۱۳۸ ق). کشف الغمّه فی معرفه الأئمّه. ج ۱، محقق / مصحح: هاشم رسولی محلاتی. چاپ اول، تبریز: ناشر بنی هاشمی.
- امام خمینی، سید روح الله موسوی. (بی تا). تحریر الوسیله. ج ۲، چاپ اول، قم: مؤسسه مطبوعات دار العلم.
- انصاریان، حسین. (۱۳۸۳ ش). نظام خانواده در اسلام. قم، ناشر: ام اییها.

- تیمسی آمدی، عبد الواحد بن محمد. (۱۳۶۶ ش). تصنیف غرر الحکم و درر الکلم. محقق / مصحح: مصطفی درایتی. چاپ اول، قم: ناشر دفتر تبلیغات.
- تیمسی آمدی، عبد الواحد بن محمد. (۱۴۱۰ ق). غرر الحکم و درر الکلم. محقق / مصحح: سید مهدی رجائی. چاپ دوم، قم: دار الکتب الإسلامیة.
- دیلمی، حسن بن محمد. (۱۴۱۲ ق). إرشاد القلوب إلى الصواب. ج ۱، چاپ اول، قم: ناشر الشریف الرضی.
- طبرسی، حسن بن فضل. (۱۴۱۲ ق). مکارم الأخلاق. چاپ چهارم، قم: ناشر الشریف الرضی.
- طوسی، محمد بن حسن. (۱۴۰۷ ق). تهذیب الأحکام. ج ۷، محقق / مصحح: خراسان، حسن الموسوی. چاپ چهارم، تهران: ناشر دار الکتب الإسلامیة.
- طوسی، نصیرالدین محمد. (۱۴۱۳ ق). اخلاق ناصری. چاپ اول، تهران: انتشارات علمیه اسلامیة.
- کراجکی، محمد بن علی. (۱۴۱۰ ق). کنز الفوائد. ج ۱، محقق / مصحح: عبد الله نعمه. چاپ اول، قم: ناشر دارالذخائر.
- کلینی، محمد بن یعقوب. (۱۴۰۷ ق). الکافی. ج ۲، محقق / مصحح: علی اکبر غفاری و محمد آخوندی. چاپ چهارم، تهران: دار الکتب الإسلامیة.
- کلینی، محمد بن یعقوب. (۱۴۰۷ ق). الکافی. ج ۵، محقق / مصحح: غفاری علی اکبر و محمد آخوندی. چاپ چهارم، تهران: دار الکتب الإسلامیة.
- لیثی واسطی، علی بن محمد. (۱۳۷۶ ش). عیون الحکم و المواعظ (لللیثی). محقق / مصحح: حسین حسینی بیرجندی. چاپ اول، قم: ناشر دار الحدیث.
- مظاهری، حسین. (۱۳۸۶ ش). تربیت فرزند از نظر اسلام. تهران: مؤسسه انتشارات امیر کبیر.
- مظاهری، حسین. (بی تا). خانواده در اسلام. قم: ناشر شفق.
- نوری، حسین بن محمد تقی. (۱۴۰۸ ق). مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل. ج ۱۴، محقق / مصحح: مؤسسه آل البيت عليهم السلام. چاپ اول، قم: مؤسسه آل البيت عليهم السلام.
- هلالی، سلیم بن قیس. (۱۴۰۵ ق). کتاب سلیم بن قیس الهالسی. ج ۲، محقق / مصحح: محمد نصاری زنجانی خوئینی. چاپ اول، قم: ناشر الهادی.

The Role of Women in the Strength of the Family by Modeling on the Rich Islamic Culture

R. Baniasadi*

Abstract

The purpose of this study was to explain the role of women in strengthening the foundation of the family by modeling on the rich Islamic culture. The under study universe were the verses of Qur'an and narrative societies. The sample of the research included the divine verses and narrations concerning the role of women in strengthening the family and related issues. The research design was descriptive-analytical. The data was obtained through documents and libraries. The analysis was done using the data obtained from Quranic verses and related narrations from the books of narrative societies. The results showed that in the rich Islamic culture, numerous, very precise and very effective strategies were presented to indicate how the women play her role in the strength of the family. Some of the most important of these strategies included the woman's attention to her husband's compatibility in forming family, avoiding contentious content, stressful behaviors, emphasizing couples expressing love for each other, emphasis on performing loving acts between couples, encouraging the wife to obey her husband, proper housekeeping, encouraging the wife to respect her husband, encouraging marital behaviors, the wife neglecting her husband's mistakes, and forgiving her husband. By using the above items and the art of women, gaining the strength of the family could be a decisive matter.

Keywords: woman, family strength, rich Islamic culture

*Assistant Professor of Islamic Studies Department, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran. (Corresponding author, Email: fatemi251@gmail.com)